

1989 CESTA K LISTOPADU

Václav Havel

Zdroj: Originální videojournal 6: bonusový disk (Desátý den: reportáž ze sametové revoluce)

ANOTACE:

Rozhovor s Václavem Havlem v neformálním prostředí pražské hospody. Zároveň s Havlem je zpovídán i britský politik a publicista Timothy Garton Ash.

SPOLEČENSKÉ SOUVISLOSTI:

Dne 24. 11. rezignovali na své funkce členové předsednictva ÚV KSČ. Byl to první hmatatelný úspěch Občanského fóra. Odpoledne se konala čtvrtá demonstrace OF na Václavském náměstí, na kterou přišlo přes 200 000 lidí. Václav Havel na této manifestaci vyzval „představitel moci“ k jednání. Byl to vlastně první konkrétní veřejný pokus přenést revoluci z náměstí do jednacích síní. Večer Havel vystoupil na tiskové konferenci OF a následně v různých orgánech OF jednal o problémech vnitřní organizace a postoje vůči demisi ÚV KSČ. Jednání skončilo kolem půlnoci. Kratičkový rozhovor se tak odehrál (jak z kontextu vyplývá) mezi pátkem 24. a sobotou 25. 11. Havel měl za sebou už pětidenní maratón jednání a veřejných vystoupení. Petr Uhl byl tou dobou ve vězení. Jako čelný představitel VIA (Východoevropské informační agentury) převzal a šířil dezinformaci o smrti Martina Šmída, za což byl už 19. 11. zatčen a obviněn z šíření poplašné zprávy. Kritické revoluční dny proto strávil ve vězení. Rychlý vývoj událostí však způsobil, že byl už 26. 11. propuštěn. Uhl, na rozdíl od Havla, zastával pozice revolučního marxismu a v minulosti volil více konfrontační styl jednání s mocí. Havel byl spíše zastáncem dialogu a konsenzu, i když měl samozřejmě své limity. Timothy Garton Ash je britský politolog, historik a publicista specializující se na dějiny střední Evropy. Možná právě v tomto minirozhovoru pronesl poprvé svou slavnou větu o tom, že Poláci potřebovali na to, aby se zbavili komunismu, 10 let, Maďaři 10 měsíců, Východní Němci 10 týdnů a Češi 10 dnů. Jedná se však spíše o efektní publicistickou figuru než o seriózní analýzu.

METODICKÉ NÁMĚTY:

Stojí za zamyšlení, že kratičkový rozhovor pro Videojournal poskytl Havel vlastně po „pracovní době“, celé prostředí naznačuje neformální posezení po konci náročného dne a Havel navzdory enormnímu nasazení působí uvolněně a neztrácí smysl pro humor. O jeho tvrzení zdůrazňujícím jeho pořádkumilovnost by se zřejmě dalo pochybovat a ani úvaha o tom, že by si svou roli vyměnil s Petrem Uhlem, nepostrádá jistou ironií. Havel zde dvakrát opakuje, že se těší, až bude mít čas na psaní her, a zdůrazňuje svůj status dramatika. Jeho odkaz na chaotičnost revoluce („každá revoluce je improvizací, jak už revoluce bývají“) je možno vnímat i jako určitý pokus o nezaujatý vhled a distanc, se kterým k probíhajícímu dění přistupuje. Žije ho, ale zároveň už ho analyzuje, hodnotí a vřazuje do širších souvislostí. Právě tímto odstupem je Havel sympatický. Celou etudu je možné využít k úvaze o charakterových vlastnostech politických vůdců a diskusi o tom, jaké vlastnosti by měl mít (nejen opoziční) politik, nakolik byl v listopadovém Havlovi přítomen politik, nakolik dramatik, nakolik intelektuál.

↓

Možné otázky:

1. Jakou povahu mělo Havlovo vůdcovství? Chtěl být Havel vůdcem? Historik Milan Otáhal hovoří o revoluci bez revolucionářů: Co Havlovi chybí k tomu, aby byl „plnohodnotným“ revolucionářem?
2. Jak na Vás působí prostředí, kulisy, ve kterých se rozhovor odehrává? Co to vypovídá o atmosféře, ve které OF pracovalo?
3. Které Havlovy vlastnosti se mohly otisknout na průběhu revoluce?

Modelové odpovědi:

1. Otázka Havlova vůdcovství nemá jednoznačnou odpověď. Ačkoli Havel mnohokrát ještě v disentu ohlašoval, že jeho ambicí není stát v čele opozice, jeho činy se s touto distancí neslučují. Založení Občanského fóra bylo do značné míry v Havlově režii, Havel navíc chápal, že se již v druhé polovině 80. let stal svorníkem disidentských skupin a symbolem opozice. Havlova rozvážnost a kontinuální veřejné snižování vlastní role nepatří ke klasickému profilu rozhodného revolucionáře. Havel navíc nevystupuje jako plamenný rétor, neradikalizuje dav. Je však otázkou, nakolik jsou tyto Havlovy atributy součástí promyšlené sebestylizace.
2. Neformální, „domácké“ prostředí restaurace působí jako zákulisí revoluce. Setkávání se v restauracích a výčepech patří jednoznačně ke koloritu 80. let a Havel jako by se na chvíli dostal z revolučního kvasu demonstrací a vzrušených jednání Občanského fóra do prostředí, které je mu vlastnější, ve kterém se umí pohybovat.
3. Důraz na osobní charisma a odpor vůči formalizaci, Havlovy dlouhodobé postoje, se jednoznačně odrazily ve způsobu, jakým bylo formováno Občanské fórum. Často je zdůrazňováno srůstání jeho role dramatika a role politika. Poměrně obratná práce s médii, kterým dává Havel nahlédnout do zákulisí, spočívá také v „polidšťování“ vznikajícího hnutí. Je zřejmé, že Havel vnímal izolovanost disentu od společnosti, jeho kroky proto byly vedeny snahou tuto izolaci překonat.